

Vlk se nenažere, koza přijde o nohu

Daňová opatření vlády jdou správným směrem. Není to ale reforma. Nepřinášejí totiž zásadní koncepční změny. Tak zní převažující názor účastníků kulatého stolu Ekonomů.

Přinese vládní balíček daňových opatření koncepční změny, které ovlivní podmínky pro ekonomický vývoj České republiky v příštích letech, nebo jde jen o to sehnat peníze do státní kasy? Tuto otázku si klade veřejnost a Ekonom ji položil u kulatého stolu náměstkyni ministra financí Daně Trezziové spolu s dalšími ekonomy a odborníky na daňovou problematiku.

OČEKÁVÁNÍ BYLA PŘEHNANÁ. Podle Trezziové měla daňová opatření předem stanoveny pevně mantinely v programovém prohlášení vlády. Politické zadání znělo: provést rozsáhlé změny daňového systému tak, aby deficit veřejných financí klesl v roce 2008 na 4 % a v dalším roce na 3 % hrubého domácího produktu, přitom nikomu neublížit a snížit daňovou kvótu příští rok pod 37 % a v roce 2009 pod 34 %. Nebylo tedy přímo politickým zadáním zjednodušit daňový systém a výběr daní, nastavit motivaci pro větší počet lidí, aby pracovali, nebo vytvořit podmínky, které by do ČR přivedly víc zahraničních daňových subjektů. Předkladatelé jsou často kritizováni za to, co nebylo cílem jejich reformních kroků. V programovém prohlášení bylo zmíněno i zavedení jednotné daně a snaha zpočátku opravdu byla dopočítat se rovné daně.

ZAVEDENÍ ROVNÉ patnáctiprocentní či 23% daně u fyzických osob by podle Marie Konečné, partnerky daňového poradenství KPMG, znamenalo poněkud jiný pohled na daňovou spravedlnost. Lépe odměňování občané by samozřejmě dál platili z většího daňového základu vyšší daně než ostatní. Rovná daň ovšem stejně zatíží každou korunu. Nadále bude ale možné využít různé odečitatelné položky.

"Nově navrhované zdanění českých fyzických osob je zajímavé a může přilákat kvalifikované odborníky, o něž má ČR zájem. Zdanění právnických osob naproti tomu není v mezinárodním srovnání nic zvláštního," uvedla Konečná.

Libor Dušek z CERGE-EI pokládá za sporný prvek reformy změnu ve zdanění osob samostatně výdělečně činných (OSVČ). Na jedné straně se vláda nechává opozicí kritizovat, že "reforma je jen pro bohaté", na druhé straně díky změně stropů vyměřovacího základu zaplatí OSVČ s příjmem nad milion korun víc za sociální a zdravotní pojištění (ti bohatší až asi o 200 tis. Kč). To může vyvolat snahu o nové daňové úniky, například převedením jejich činnosti do společností s ručením omezeným, což může negativně ovlivnit výši jejich důchodu.

FYZICKÝCH OSOB se týkají i některé majetkové daně. Programové prohlášení vlády mj. hovoří o zrušení daně z převodu nemovitostí, příjmů z dividend a kapitálových výnosů. Zda k tomu skutečně dojde, a to v letech 2009-2010, bude ovšem podle Trezziové záviset na stavu veřejných financí.

Účastníci kulatého stolu ocenili, že neprošel návrh na zrušení šestiměsíčního časového testu u investic fyzických osob do cenných papírů. Analýza Asociace fondů a asset managementu totiž ukázala, že by tento krok stát připravil o mnohem víc, nemluví o důvěře investorů. Stát tak hodlá nově zdanit jen výnosy fyzických i právnických osob z hypotečních zástavních listů a na výnosy z ostatních cenných papírů registrovaných na veřejných trzích se dál vztahuje zmíněný časový test. Po půl roce od nákupu tak nejsou zdaňovány, u veřejně neregistrovaných cenných papírů po pěti letech.

KOLIK SE UŠETRÍ? Podle programového prohlášení vlády měl chystaný balíček zastavit růst deficitu státního rozpočtu. Změny v daňové oblasti k tomu ale podle všeho přímo nijak zásadně nepřispějí. Může přesto snížení sazeb stimulovat daňové výnosy? Dušek a Konečná soudí, že jednodušší systém a nižší sazba působí pozitivně na ochotu odvádět daně. Naproti tomu náměstkyně Trezziová ze svých zkušeností daňové poradkyně tvrdí, že i při sazbě 10 % se bude snažit poplatník optimalizovat daně, jak jen to půjde.

Diskutující jí však oponovali, že většího objemu daní při nižší sazbě může být dosaženo i nepřímo, například přilákáním nových daňových subjektů do naší země nebo stimulací k vyšším výdělkům u skupin poplatníků, kterým zbude víc v peněženkách. Dušek to dokládá empirickými výzkumy v USA a Kanadě, podle nichž může být pokles příjmu z daní v důsledku snížení sazby kompenzován nepřímými vlivy až ze 40 %. Uvádí příklad Bulharska, kde byla v průběhu let daň z příjmu právnických osob snižována z 37 na dnešních 10 %, ale jejich podíl na HDP se nezměnil. Ministerstvo financí se však rozhodlo u zdanění právnických osob nespolehat na experimenty.

DAŇ MUSÍ KLESNOUT NA 19 PROCENT. U změn v daních z příjmů právnických osob ministerstvo financí nespolehá na vyšší příjmy z růstu ekonomiky, ale preferuje získání peněz rozšířením daňového základu. Firmy by tedy měly platit nižší daň, ale budou mít nižší odpisy.

Výsledek, který prošel prvním kolem diskusí v kabinetu, ukazuje, že stát bude tratit na daních i jejich složitějším výběru. Firmy se budou potýkat s řadou poměrně protichůdných opatření a do rozpočtu přijde méně peněz, než když vše zůstane při starém, zdůraznil Milan Tomíček, partner kanceláře Konečná, Šafář, Staněk & Tomíček.

Za nejkontroverznější novinku považují daňoví odborníci zavedení pravidla nízké kapitalizace ve spojení s limitem odpočtu úroků. Jednoduše řečeno: u firmy, která si bere úvěr, nesmí cizí kapitál překročit daný násobek vlastního jmění. Pokud jej překročí, ze zbytku není možné odečíst úroky a ostatní náklady spojené s úvěrem. Mělo by zároveň platit pravidlo, že si firmy nesmějí odečíst vyšší úroky než takzvanou jednotnou úrokovou sazbu plus 4 procentní body. Výši daňově uznatelného úroku by stanovilo ministerstvo financí každoročně vyhláškou. Podle Trezziové může jít např. o 12měsíční PRIBOR, k němuž se přičtou 4procentní body.

Aktuálně by to znamenalo, že si firmy nesmějí odečíst vyšší úrok než 7,5 %. Na takto úročený úvěr ale dosáhnou jen velké firmy, které díky pobídkám, náběhu investic aj. daně stejně neplatí. Malé firmy budou chráněny tím, že pro roční úroky do výše 1,5 mil. Kč žádné omezení daňové uznatelnosti neplatí. Nejhuře na tom tedy budou ty střední.

JAK NALOŽIT S PODKAPITALIZACÍ. Nový způsob zdanění podkapitalizace (jde o institut, který má zabránit skryté distribuci podílu na zisku prostřednictvím neúměrného financování firmy z cizích zdrojů a s tím souvisejících nákladových úroků placených ve prospěch spřízněných osob), bude pro mnohé firmy znamenat výrazné zvýšení zátěže, shodují se odborníci. Dosud probíhalo vše tak, že firma si půjčila peníze (bez ohledu na výši úvěru) a nakoupila technologie. Ty pak odepisovala ze základu daně podle odpisových skupin a vedle toho odepisovala úrokové sazby podle toho, kolik jich zaplatila. Jediným omezením byla výše úvěru od tzv. spřízněné osoby. Platilo to v případech, když mateřská firma půjčovala dceřině společnosti. Pak byl limit na takovouto půjčku definován dvojnásobkem vlastního jmění. Opatření mělo zabránit tomu, aby si firmy mezi sebou půjčovaly na vysoké úroky, které si pak odečítaly ze základu daně a snižovaly tak svou daňovou povinnost.

PŘEKÁŽKA JEDNOMU DAŇOVÉMU ÚNIKU. Daňoví poradci připouštějí, že ministerstvo financí má pravdu a vzájemné úvěrování firem za nápadně vysoké úroky je častým způsobem umělého zvyšování nákladů, navíc prakticky neprokazatelným. Přesto dvojí jištění předepsaným poměrem vlastního a cizího kapitálu a ještě omezením úrokové sazby považuje Konečná za zbytečné. Kromě toho bude limit platit

nejen pro vzájemné úvěrování spřátelených subjektů, ale i pro běžné bankovní úvěry a tam postrádá smysl prevence před daňovými úniky.

Nové zdanění podkapitalizace může být firmami chápáno jako trest za jakoukoliv investiční činnost. Výrazně jim zdraží půjčky. Lze očekávat, že to promítnou do ceny výsledného výrobku. Podle Konečné je závažným problémem i to, že opatření se vztahuje i na financování prostřednictvím tzv. podřízeného dluhu, což dopadne pravděpodobně nejvíce na realitní byznys. V tomto případě vždy jde o investice v kombinaci cizích a vlastních zdrojů. Limitující omezení půjček (které jsou u realit extrémně vysoké) na násobky vlastního jmění (v tomto případě velmi nízké) vše výrazně prodraží.

Další opatření, které mělo omezit možnost daňových úniků prostřednictvím tvorby nadměrných rezerv, však vláda nakonec vypustila. Týkalo se především zdanění některých rezerv pojišťoven. Pro ostatní podnikatelské subjekty měla být zavedena povinnost evidovat rezervy na zvláštních účtech a přísně dodržovat účelovost jejich využití, ale i od toho nakonec ministři ustoupili.

LEASING ZTRÁCÍ PŮVAB. Diskusi vyvolávají také změny v oblasti leasingu, zejména možné omezení výše cizích zdrojů. U leasingu se navíc nově plánuje pro právnické osoby s platbou úroků nad milion ročně omezení uznatelnosti jednoho procentního bodu z výše leasingové splátky. Zvyšují se i odpisové doby na leasing. Týká se to hlavně automobilů, které se mají odepisovat pět let. Při rychlém poklesu cen vozů tak může být po téměř třech letech odpisování zůstatková cena auta mnohem nižší než cena, kterou klient zaplatí leasingové společnosti. Bude výhodnější auto vrátit, koupit nové a začít znovu.

Připravované daňové změny se mají dotknout i leasingu nemovitostí, protože se počítá s prodloužením doby odpisů z osmi na třicet let. Kratší doba odpisu s možností celkových odpočtů úroku ze splátek od základu daně byla vzhledem k vyšší ceně leasingu jediným motivem pro jeho využívání. Teď však přetrvávající brzda jeho rozvoje, kterou je nevýhoda dvojího zdanění leasingu nemovitostí, umocní ještě nevýhoda dlouhé odpisové doby.

OPATŘENÍM CHYBĚJÍ JEDNOTÍCÍ MYŠLENKY. Všichni účastníci kulatého stolu postrádají v balíčku vládních opatření jasnou koncepční linii, kam mají v budoucnu daňová politika a veřejné finance směřovat. Podle Marie Konečné připravované kroky, zejména ty, které se týkají podnikatelské sféry, nejsou vždy konzistentní a dobře vysvětlené. Proto mohou vyvolat pochybnosti a nejednoznačné interpretace. Týká se to například již zmíněné daňové podkapitalizace podniků, která bude mít velký dopad na řadu společností. Přesto se Konečná spolu s Janem Čapkem z Ernst & Young domnívají, že daňová opatření České republiky prospějí. Dávají totiž impulz v celoevropském měřítku, který může přitáhnout vzdělané pracovní síly, jichž se české ekonomice začíná nedostávat.

VLÁDA JE MÁLO ODVÁŽNÁ. První kroky jakékoli reformy jsou klíčové a Dušek se domnívá, že měly být razantní. Čím blíže bude k volbám, tím bude odhodlání ubývat. Vláda je rozměšuje, vypočítává, kolik rodiny ušetří na daních a kolik doplatí na DPH. To vyvolává nedůvěru, obavy a odpor ke změnám. Místo toho mohla vláda oznámit, že téměř dvě třetiny zaměstnanců vůbec nebudou platit daně z příjmu. S tím souhlasí i Alena Foukalová z Komory daňových poradců. Nejlepším důkazem zbabělosti a nedůslednosti politiků je podle ní prezentace jednotné daňové sazby fyzických osob. Všichni vědí, že kvůli změně vyměřovacího základu jde o 23% zdanění, a ne o 15%, jak je prezentováno.

Světlana Rysková

Julie Hrstková

František Mašek

Dana Trezziová, náměstkyně ministra financí

"Návrhy daňových změn, které dostala k projednání vláda, splnily programové prohlášení v maximální možné míře"

Jan Čapek, Ernst & Young

Vláda nedokázala říci, kolik peněz hodlá dlouhodobě vybírat (jako procento HDP), dále od koho je chce vybrat a jak neutrální daňový systém zavést."

Alena Foukalová, Komora daňových poradců

"Politici jsou zbabělí a nedůslední. Pokud nebudou řešit i výdajovou stránku rozpočtu, daňové změny žádnou zásadní reformu veřejných financí nepřinesou."

Marie Konečná, KPMG

"Vláda přece jen dává signál, že zvolila cestu postupného snižování daňové zátěže a sblížení sazeb."

Libor Dušek, CERGE-EI

"Je navržen lepší systém než ten současný. Vláda ale měla reformu koncepčněji připravit a lépe ji prodat veřejnosti."

Milan Tomíček, kancelář Konečná, Šafář, Staněk & Tomíček

"Daňové změny jdou správným směrem a přenášejí důraz z přímých daní na nepřímé. Nepřinášejí však vůbec zjednodušení daňového systému."